

Tirant d'escena
(a propòsit del *Nou Tirant* de CRIT
Companyia de Teatre)

Purificació Mascarell
(UCM)



Els textos clàssics més densos arriben millor al gran públic a través d'una adaptació teatral. Aquesta és una màxima de contrastat èxit que ja s'aplicava adientment durant l'Edat Mitjana, per a representar passatges bíblics davant dels fidels a les esglésies, i que avui, immersos en l'imperi dels 140 caràcters, sota el signe de la immediatesa i la instantaneïtat, s'imposa quasi com un mantra sagrat. D'això, d'adaptacions teatrals, sap molt el *Quixot*, qui ha pujat a les taules en 320 muntatges diferents des de l'any 1900 fins al 2010¹. El seu admirat *Tirant lo Blanc* no aplega a constituir-se en un *great hit* teatral de tan rotunda consistència, sobretot perquè ha començat molt més tard a escenificar-se. No obstant això, també ha deixat la seua petjada al teatre contemporani.

El primer muntatge sobre el cavaller creat per Joanot Martorell es va estrenar a la Sala Escalante de la ciutat de València l'any 1986 per L'Entaulat Teatre sota la direcció d'Albert Cebreiro i Manel Cubedo. D'un any després data la primera (i última) adaptació escènica en castellà, a càrrec del dramaturg, director i escenògraf Francisco Nieva. Sota el títol de *Las aventuras de Tirante el Blanco* va ser estrenada a un escenari llegendari, el Teatre Romà de Mèrida. De nou, un any més tard, el 1988, Josep Maria Benet i Jornet, eminent home de teatre català, la va adaptar per al Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya. Pawel Rouba, director polonès i professor especialista en gest de l'Institut del Teatre, es va encarregar d'aquest treball titulat *Història del virtuós cavaller Tirant lo Blanc* i estrenat al Teatre Romea de Barcelona amb un repartiment de 23 actors i actrius (el major emprat per a dur a escena el clàssic del valencià universal).



Els 90 s'iniciaven amb una adaptació destinada a un públic juvenil al Teatre Regina de Barcelona dirigida per Jordi Pujol amb la companyia Marduix. Significativament, haurien de passar 14 anys fins que, en el 2004, tornara el cavaller Tirant als escenaris de la mà de L'Entaulat Teatre, amb

1. María Fernández Ferreiro ha realitzat una tesi doctoral a la Universidad de Oviedo on documenta tots aquests muntatges. Pot consultar-se el seu llibre *La influencia del Quijote en el teatro español contemporáneo. Adaptaciones y recreaciones quijotescas (1900-2010)*, Alcalá de Henares, Instituto Universitario de Investigación Miguel de Cervantes - Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá, 2016.

una reposició de l'obra estrenada en 1986 a València. L'any 2006, una producció de la companyia *amateur* Rodamón, dirigida per Montse Sala, l'estrenà a Terrassa. I un any després, té lloc el muntatge amb una major projecció internacional de tots els dedicats al *Tirant*. Amb direcció del reconegut Calixto Bieito i música de l'inclassificable Carles Santos, el Teatre Hebbel am Ufer de Berlín va rebre l'estrena d'un muntatge que després va poder veure's a Barcelona. I el 2015, la Jove Companyia del Teatre Nacional de Catalunya, amb la direcció de Pere Planella, va tornar sobre les passes de l'emblemàtic cavaller medieval.

A banda del teatre, l'òpera també s'ha interessat per la història de Tirant. En aquest àmbit destaca el treball del compositor Amand Blanquer i del director Manuel Galduf, els quals, amb un llibret signat pels germans Josep Lluís i Rodolf Sirera, van portar *El triomf de Tirant* al Teatre Principal de València, durant l'any 1992, en una producció de l'Institut Valencià d'Arts Escèniques. Ja ho deiem abans: l'obra de Martorell està lluny d'atribuir-se les desenes d'adaptacions que ha experimentat la de Cervantes, però ha comptat amb muntatges cuidats i de qualitat juntament amb altres divulgatius. Per descomptat, el *Tirant* i el *Quixot* comparteixen la dificultat de ser textos clàssics de considerable llargària, pensats per a una lectura individual i poblats de múltiples aventures en espais molt diferents. Això sí, com a punts favorables per al seu muntatge teatral trobem el coneixement compartit amb el públic (qui més o qui menys ha estudiat les dues obres a l'escola) i el fet d'estar protagonitzades per dos personatges profundament carismàtics.



Amb l'objectiu de reivindicar aquest fascinant carisma, però també d'oferir la trama dibuixada per Martorell de la manera més fàcilment digerible per a un públic jove i contemporani, Crit Companyia de Teatre aposta per la versió de l'escriptor de Catarroja Pasqual Alapont, en el que és l'últim muntatge del *Tirant lo Blanc*. Últim, però amb matisos: es tracta d'una revisió de l'espectacle estrenat per la mateixa companyia en 2008 i que ha fet més de 800 representacions al País Valencià i les Illes Balears. Ara, l'actriu Anna Marí passa a directora de l'obra, i l'actor Daniel Tormo a encarregar-se de la música del muntatge. Aquesta posada en escena requereix dos actors en la primera

joventut. Per això, *El nou Tirant* torna a la vida amb Victoria Mínguez i Ramón Ródenas. Ambdós interpreten fins a vint personatges diferents de la novel·la en un exercici magistral de transformació que potencia les tècniques del teatre físic, de l'esgrima i del cant.



En efecte, per a aconseguir representar tal quantitat de personatges en menys d'hora i mitja d'espectacle, el ritme i la rapidesa per a realitzar els canvis resulten fonamentals. La interpretació dels actors ha d'aproximar-se al virtuosisme, perquè sols amb la posició del cos, el joc de la veu, l'actitud i una mínima modificació del senzill vestuari (traslladar una bufanda del coll al cap, per exemple), es pot mostrar als ulls del públic aquesta llarga nòmina de personatges: Tirant, Carmesina, Diafebus, Plaerdemavida, Estefania, la Viuda Reposada, l'emperador de Constantinoble, l'ermità Guillem de Varoic, el rei d'Egipte, el Gran Turc, el sultà, el duc de Macedònia, l'ambaixador turc, un soldat turc, un soldat cristià, Ciprés de Partenó, Pírimus, Tomàs de Muntalbà, un missatger i un patge.

L'actor Ramón Ródenas, qui fa de Tirant entre altres personatges, aconsegueix dotar-lo de cavalleriesitat i humanitat en idèntiques dosis, sense obviar el registre més còmic per fer riure el públic i convertir el protagonista en un home valent i admirable allunyat de l'heroi distant, tal com Martorell ens el va llegar. Ródenas també s'atreveix amb la Viuda Reposada i la donzella Plaerdemavida, destacant l'enginy, la picardia i la carnalitat de les dues fèmines. Per la seua banda, l'actriu Victoria Mínguez presenta una Carmesina espontània i plena de naturalitat, amb una sensualitat casolana que s'agermana perfectament amb el sa desig del cavaller que la corteja.



L'escenografia de l'espectacle és senzilla i es presta a ser modificada pels actors al llarg de la representació. Ha sigut concebuda per l'empresa valenciana Los Reyes del Mambo i es compon per diversos mòduls de llibres que semblen antics i gastats. Aquests volums remetent, evidentment, als grossos "mamotretos" característics de les novel·les de cavalleries. La seua presència resulta freqüent en les ambientacions de molts muntatges del *Quixot*, connexió gens fútil. Es tracta, en definitiva, d'una escenografia mínima que vol convidar l'espectador a somiar, a deixar volar la seua imaginació en el regne de la ficció.

Una ficció, la de Martorell, reduïda a la seua essència. No debades, dels 487 capítols de la seua novel·la, Alapont es concentra en el nucli central i s'agafa als dos pilars essencials de l'amor i la guerra. A l'escenari, vivim les aventures bèl·liques i sentimentals del protagonista, el cavaller bretó Tirant, i observem el seu comportament en diferents àmbits: el cavalleresc, el militar, el cortesà i l'amorós. Tot des d'una perspectiva fresca amanida per la música en directe amb les cançons "Riu riu chiu" i "Bella de vos som amorós", pertanyents al *Cançoner del duc de Calàbria*, "Adir lana'akwab", d'origen tradicional hispano-aràbiga i "Una sañosa porfía", de Juan de la Encina.

La companyia CRIT va nàixer l'any 2008 amb un lloable i necessari objectiu que, després de quasi una dècada rodant pels escenaris, ja pot dir-se que es troba ben acomplert: la divulgació del patrimoni cultural valencià, l'acostament a la nostra literatura clàssica a través d'un treball teatral tan seriós com vitalista. Sempre pensant en un públic no versat en la matèria, més aviat al contrari: en joves i estudiants als quals cal enamorar amb les eines de la passió i la diversió. Si el seu espectacle *Quatre-Cents!* sintetitzava el Segle d'Or valencià de la millor manera possible, la fórmula es consolida amb aquest *Nou Tirant* i assenta un precedent a l'hora d'apropar-se als clàssics valencians des de l'escena i de fer-ho amb èxit.

